

УДК 351.863:338.24

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В РЕГІОНІ

Головня Ю. І., к.е.н., доц., Київський національний торговельно-економічний університет, доцент кафедри міжнародної економіки

Головня Ю. І. Стратегічні пріоритети забезпечення економічної безпеки в регіоні.

Сучасний стан регіональної економіки вимагає, щоб питання забезпечення економічної безпеки було віднесено до числа стратегічних пріоритетів. Розкриття суті процесів забезпечення економічної безпеки - необхідна умова цілеспрямованої практичної діяльності у сфері формування стану безпеки регіону. У працях вітчизняних та зарубіжних науковців на даний час немає єдиного погляду щодо трактування поняття «забезпечення економічної безпеки» та визначення його сутності відносно регіону. Тому автором поставлена задача дослідити підходи до трактування поняття «забезпечення економічної безпеки», уточнити його сутність та визначити основні стратегічні пріоритети забезпечення економічної безпеки регіону. Узагальнюючи всі наведені трактування можна відзначити різноманітність визначень категорії «економічна безпека», що свідчить про її складність, багатогранність та різноплановість. Найбільше вчених схиляються до думки, що економічна безпека представляє собою стан економіки держави. Економічну безпеку розглядають також як складову національної безпеки, комплекс заходів по забезпеченню розвитку економіки та місця країни в світовому господарстві, механізм протидії зовнішнім загрозам та «імунітет» до впливу зовнішніх чинників. Ми вважаємо, що економічну безпеку можна представити як такий стан економіки, який забезпечує стійкість, стабільність та розвиток. У процесі з'ясування сутності процесу забезпечення економічної безпеки слід урахувувати низку таких положень. По-перше, забезпечення економічної безпеки є організованою, цілеспрямованою діяльністю. По-друге, ключовим критерієм процесу забезпечення економічної безпеки є захист національних інтересів. По-третє, забезпечення економічної безпеки має характер комплексної діяльності, що одночасно охоплює різні сфери. Важливою умовою стратегічного забезпечення безпеки регіону є визначення бажаного майбутнього стану його безпеки і, виходячи з наявних потенційних резервів його розвитку, здійснення формування та реалізації стратегії забезпечення безпеки регіону. Сутність авторського розуміння забезпечення економічної безпеки визначається як процес, метою якого є підтримка стабільного функціонування регіону у відповідності до його цілей.

Golovnya J. Strategic priorities to ensure economic security in the region.

The current state of the regional economy requires that the issue of ensuring economic security was assigned to a number of strategic priorities. Disclosure processes ensure economic security-a necessary condition targeted practical activities in the field of formation of the State of security in the region. In the works of domestic and foreign scientists at the present time there is no single point of view concerning the interpretation of the notion of 'ensuring economic security' and the definition of its entities concerning the region. Therefore, the author of the problem to explore approaches to the interpretation of the notion of 'ensuring economic security', clarify its nature and to identify the major strategic priorities ensure the economic security of the region. Generalizing all of these interpretations include a variety of definitions of categories of 'economic security', which testifies to its complexity, versatility and versatility. Most scholars lean towards the opinion that economic security is the State of the economy of the State. Economic security considers also as part of national security, a set of measures to ensure

economic development and places the country in the global economy, the mechanism to counter external threats and 'immunity' to the influence of external factors. We believe that economic security can be represented as a State economy that provides stability, stability and development. In the process of figuring out the essence of the process of ensuring economic security must consider a number of such provisions. Firstly, ensuring economic security is organised, purposeful activity. Secondly, the key criterion of ensuring economic security is the protection of national interests. Thirdly, ensuring economic security has the character of a complex activity that simultaneously covers different areas. Important strategic security area is to define the desired future state of it security and, based on the existing potential reserves for its development, formulation and implementation of strategies to ensure security in the region. The essence of the author's understanding of maintenance of economic safety is defined as a process, the purpose of which is to support the stable functioning of the region in accordance with its objectives.

Головня Ю. И. Стратегические приоритеты обеспечения экономической безопасности в регионе.

Современное состояние региональной экономики требует, чтобы вопросы обеспечения экономической безопасности было отнесено к числу стратегических приоритетов. Раскрытие сущности процессов обеспечения экономической безопасности - необходимое условие целенаправленной практической деятельности в сфере формирования состояния безопасности региона. В работах отечественных и зарубежных ученых в настоящее время нет единого мнения о трактовке понятия «обеспечение экономической безопасности» и определение его сущности относительно региона. Поэтому автором поставлена задача исследовать подходы к трактовке понятия «обеспечение экономической безопасности», уточнить его сущность и определить основные стратегические и приоритеты обеспечения экономической безопасности региона. Обобщая все приведенные трактовки можно отметить разнообразие определений категории «экономическая безопасность», что свидетельствует о ее сложности, многогранности и разноплановости. Больше число ученых склоняются к мнению, что экономическая безопасность представляет собой состояние экономики государства. Экономическую безопасность рассматривают также как составляющую национальной безопасности, комплекс мер по обеспечению развития экономики и места страны в мировом хозяйстве, механизм противодействия внешним угрозам и «иммунитет» к воздействию внешних факторов. Мы считаем, что экономическую безопасность можно представить как такое состояние экономики, которое обеспечивает устойчивость, стабильность и развитие. В процессе выяснения сущности процесса обеспечения экономической безопасности следует учитывать ряд таких положений. Во-первых, обеспечение экономической безопасности является организованной, целенаправленной деятельностью. Во-вторых, ключевым критерием процесса обеспечения экономической безопасности является защита национальных интересов. В-третьих, обеспечение экономической безопасности имеет характер комплексной деятельности, одновременно охватывает различные сферы. Сущность авторского понимания экономической безопасности определяется как процесс, целью которого является поддержка стабильного функционирования региона в соответствии с его целями.

Постановка проблеми. У сучасних умовах нестабільності, суперечності соціально-економічних процесів, що відбуваються в Україні, однією з головних цілей регіонів є забезпечення їх економічної безпеки. Дослідження економічної безпеки в межах єдиного концептуального підходу потребує розгляду напрямів та умов ефективного впливу на рівень економічної безпеки [1]. Розкриття суті процесів її забезпечення — необхідна умова цілеспрямованої практичної діяльності у сфері формування стану безпеки суспільства, держави та регіону, тому можна стверджувати, що саме в процесі

реалізації діяльності щодо забезпечення економічної безпеки виявляється її безпосередній зв'язок з реальними процесами економічного життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У працях вітчизняних та зарубіжних науковців багато уваги приділяється розгляду питання економічної безпеки. Серед зарубіжних учених проблему економічної безпеки досліджують: К.Єфремов, Є.Олейников, В.Сенчагов, В. Шликов, В. Ярочкін та ін. Вагомий внесок у дослідження проблеми економічної безпеки зробили вітчизняні вчені: Т.Качала, Т. Кузенко, Г.Козаченко, О.Ляшенко, В.Пономаренко, О. Шнипко та ін. Проте єдиного погляду щодо трактування поняття «забезпечення економічної безпеки» та визначення його сутності відносно регіону на сьогодні в економічній літературі немає.

Метою статті є вивчення та аналіз підходів до трактування поняття «забезпечення економічної безпеки», уточнення його сутності та визначення основних стратегічних пріоритетів забезпечення економічної безпеки регіону.

Результати дослідження. Передусім розглянемо основні трактування поняття «економічна безпека». У наукових джерелах, в яких досліджують проблематику економічної безпеки, подано багато визначень економічної безпеки, зосередимось лише на тих визначеннях, які містять ключове положення «забезпечення» економічної безпеки регіону та його стратегічну мету.

Узагальнюючі всі наведені трактування можна відзначити різноманітність визначень категорії «економічна безпека», що свідчить про її складність, багатогранність та різноплановість. Найбільше вчених схиляються до думки, що економічна безпека представляє собою стан економіки держави. Ефективність економіки розглядається діалектично: вона водночас виступає результатом і інструментом досягнення соціальних цілей та загальної рівноваги [2]. Значна частина вчених головним виділяє соціальний чинник (життєдіяльність населення, добробут). Досягнення бажаного стану теж буде можливим, насамперед, за рахунок економічних та адміністративних інструментів. Багато фахівців інтерпретують економічну безпеку як фактор незалежності та самостійності країни [3]. Деякі вчені акцентують увагу на складовій поняття «безпека» і розкривають її як захищеність життєвих та економічних інтересів держави від впливу зовнішніх чинників [4]. Інші висувають на перший план ефективність державної влади, виробничої підсистеми. Економічну безпеку розглядають також як складову національної безпеки, комплекс заходів по забезпеченню розвитку економіки та місця країни в світовому господарстві, механізм протидії зовнішнім загрозам та «імунітет» до впливу зовнішніх чинників [5]. Ми вважаємо, що економічну безпеку можна представити як такий стан економіки, який забезпечує стійкість, стабільність та розвиток.

Сучасна економічна наука розглядає декілька концептуальних моделей забезпечення економічної безпеки як національних, так і регіональних систем господарювання. Зокрема, достатньо відома концепція економічної безпеки, заснована на ідеях і положеннях структурної жорсткості економічної системи, її керованості, високого рівня захищеності від зовнішніх викликів та загроз.

Головною умовою економічної безпеки розглядаються ресурси, потужності, стабільність, керованість. Проте більшість дослідників ставлять під сумнів концептуальну реалістичність подібних положень, особливо якщо їх розглядати в контексті відкритої ринкової конкуренції та ресурсів економічного ризику. Дотримання подібних методологічних, світоглядних установок часто сприяє підміні поняття «економічна безпека» поняттям «економічна стабільність». Економічна стабільність є безумовно базовою ознакою економічної безпеки, проте не єдиною. В широкому часовому контексті економічна безпека органічно поєднана з динамізмом розвитку, з інноваційними процесами, з елементами допустимого ризику.

У процесі з'ясування сутності процесу забезпечення економічної безпеки слід урахувати низку таких положень. По-перше, забезпечення економічної безпеки є організованою, цілеспрямованою діяльністю. По-друге, ключовим критерієм процесу

забезпечення економічної безпеки є захист національних інтересів. По-третє, забезпечення економічної безпеки має характер комплексної діяльності, що одночасно охоплює різні сфери як економічної, так і економічної, політичної та інших видів активності (фінансову, енергетичну, працересурсну, продовольчу, екологічну, техногенну, науково-технологічну, зовнішньоекономічну тощо). По-четверте, забезпечити економічну безпеку неможливо без створення внутрішнього імунітету й зовнішньої захищеності від дестабілізаційних впливів, без стійкості фінансового становища. По-п'яте, ключова роль у забезпеченні безпеки економічної сфери належить державі [6].

Зазначимо, що і в процесі формування елементів забезпечення безпеки не можна цілком абстрагуватися від його юридичних форм і організаційно-правових проявів, однак їх доцільно розглядати в даному контексті як необхідний компонент регулювання соціально-економічних процесів, елемент організаційно-управлінських взаємин.

Основними принципами організації та здійснення захисту у сфері економічної безпеки регіону є [7]:

1) системність, що передбачає розглядання проблем захисту з урахуванням усіх небезпечних каналів впливу інформації та несанкціонованого доступу до неї, а також можливого часу та умов їх виникнення, комплексного застосування правових, організаційних та технічних заходів щодо захисту; при цьому має бути забезпечена спадкоємність та безперервність захисту;

2) обґрунтованість, оскільки складність завдань, що вирішуються, великий обсяг робіт, а також обмеженість ресурсів зумовлюють необхідність глибокого науково-технічного обґрунтування рішень, що приймаються, всебічної оцінки щодо їх реалізації;

3) достатність, що означає необхідність пошуку ефективних та надійних заходів захисту, без зайвих витрат і забезпечується використанням найдосконаліших методів та засобів захисту. За характером впливу на загрозу серед способів захисту можна виділити узгодження, стримування, протидію та примушення;

4) гнучкість в управлінні, що забезпечує здатність, залежно від умов захисту та важливості об'єктів, що захищаються, прогнозування загроз та запобігання їх нейтралізації, оперативну та ефективну ліквідацію наслідків цих загроз;

5) своєчасність, що зумовлюється необхідністю завчасної розробки заходів захисту та контролю (у протилежному разі проведення заходів щодо захисту може не лише не дати ефекту, а й призвести до додаткових збитків).

Стратегічне забезпечення безпеки регіону - процес, за допомогою якого регіональні органи влади здійснюють довгострокове управління економікою регіону, визначають цілі забезпечення безпеки, розробляють стратегії для досягнення цих цілей, враховуючи всі релевантні (найістотніші) зовнішні та внутрішні умови, а також забезпечують виконання розроблених відповідних планів, які постійно розвиваються і змінюються [8].

Важливою умовою стратегічного забезпечення безпеки регіону є визначення бажаного майбутнього стану його безпеки і, виходячи з наявних потенційних резервів його розвитку, здійснення формування та реалізації стратегії забезпечення безпеки регіону. Пріоритетними задачами по забезпеченню регіональної економічної безпеки є [9]: формування ефективної економічної політики, яка повинна будуватися з урахуванням оцінки рівня здібності кожного регіону та протидіяти різним загрозам економічній безпеці; виявлення, моніторинг та прогнозування чинників, які впливають на стабілізацію економічної ситуації в регіоні; виключення дискримінації з боку центральних органів влади по відношенню до регіонів, забезпечення партнерської участі в державних програмах з розвитку регіонів, розміщення держзамовлень та ін.; забезпечення концентрації ресурсів на пріоритетних напрямках та створення умов для міжрегіональної кооперації і стратегічного партнерства влади, бізнесу та суспільних інститутів в рамках інноваційної моделі розвитку регіону; розвиток галузей, які мають довгострокові економічні переваги; пошук власних джерел розвитку; поновлення та розвиток науково-технічного потенціалу. Стратегія забезпечення економічної безпеки регіону – це

довгостроковий план дій, спрямованих на забезпечення його безпеки, пошук та створення відповідних резервів для запобігання, уникнення та ліквідації (нейтралізації, локалізації) можливих ризиків, загроз та небезпек, тобто це сукупність заходів управлінського, регулятивного, організаційно-правового та економічного характеру, які сприяють створенню належного конкурентного середовища на регіональному ринку та забезпеченню захисту законних інтересів населення та суб'єктів господарювання.

Висновки. Саме суперечності визначають стратегічний рівень забезпечення економічної безпеки, довготривалий напрям діяльності у цій сфері. Саме розв'язанню цих суперечностей підпорядковується вся діяльність, вся система заходів, що направлена на ліквідацію загроз. Інакше кажучи, боротьба з загрозами в цьому аспекті набуває тактичного характеру, який визначається самим становищем на даний конкретний період і завданнями відповідно до цього становища. Мінливість обставин і завдань впливає на розробку системи заходів, адекватних обставинам, і на систему забезпечення економічної безпеки. Сутність авторського розуміння забезпечення економічної безпеки визначається як процес, метою якого є підтримка стабільного функціонування регіону у відповідності до його цілей.

Перелік використаних джерел:

1. Ефремов К.И. Вопросы оценки экономической безопасности региона / К. И. Ефремов, Е. И. Георгадзе // Вопросы статистики. – №2. – 2002. – С.57-59.
2. Пономаренко В. С. Экономическая безопасность региона: анализ, оценка, прогнозирование / В.С. Пономаренко, Т.С. Клебанова, Н.Л. Чернова – Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2004. – 144 с.
3. Реутов В.Е. Глобальна регіоналізація як сучасний вектор розвитку глобальних економічних трансформацій. [Електронне джерело] – Режим доступу до: www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=910.
4. Ткач С.М. Система економічної безпеки: регіональний аспект / С.М. Ткач. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rusnauka.com/4_SND_2012/Economics/4_100344.doc.htm
5. Заблодська І. В. Доцільність дослідження проблем економічної безпеки. [Електронне джерело] – Режим доступу: kneu.edu.ua/userfiles/ec_pidpr_th_pr_4/5/Zablodska.doc
6. Качала Т. М. Сутність економічної безпеки як основи сталого розвитку економічної системи / Т.М. Качала // Сучасні перспективи розвитку системи економічної безпеки держави та суб'єктів господарювання: Монографія / за ред. проф. Мігус І.П. - Черкаси: ТОВ «Макалут», 2012. – С. 27- 39.
7. Власюк О.С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк. - Наукова доповідь, Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – К., 2008. - 52 с.
8. Шнипко О.С. Економічна безпека багаторівневих систем: регіональний аспект / О. С. Шнипко. – К.: Генеза, 2006. – 288 с.
9. Симонова О.Г. Актуальні проблеми регіональної економічної безпеки України / О. Г. Симонова // Актуальні проблеми економіки. - 2005. - № 8. - С. 125-132.

Ключові слова: економічна безпека, трактування поняття, стан економіки, стійкість, стабільність, розвиток, принципи організації регіональної безпеки, пріоритетні задачі.

Ключевые слова: экономическая безопасность, трактовка понятия, состояние экономики, устойчивость, стабильность, развитие, принципы организации региональной безопасности, приоритетные задачи.

Keywords: economic security, the interpretation of the concept, the State of the economy, sustainability, stability, development, principles of organization of regional security, the priority tasks.